

amelyből a szovjet Dunai Flottilla II. világháborús — Magyarország felszabadításáért vívott — harcait és a Magyar Néphadsereg Dunai Flottillájának a történe-

tét ismerhetjük meg. Reméljük, hamarosan kézbe vehetjük az új köteteket is.

Szakály Sándor

PÁVEL LUKNYICKIJ

MAGYAR NAPLÓ

1944 november—1945 április

(Kossuth Könyvkiadó—Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980. 238. o.)

Az utóbbi néhány évben megnövekedett közel és régmúlt történelmünk iránt az érdeklődés. A nagyközönség történelmi érdeklődésének, igényeinek a kielégítését elsősorban nem a tudományos szakmunkáktól, hanem a „népszerű történelem” kategóriába sorolható könyvektől várja. A kiadók igyekeznek lépést tartani ezekkel az igényekkel és sorra jelentetik meg a hazánk történelmével foglalkozó, vagy annak csak egyes kérdéseit érintő munkákat.

Jelentős helyet foglalnak el e könyvek sorában a különböző emlékiratok, visszaemlékezések. Ezek között legnagyobb számban a II. világháborúval foglalkozó kiadványokkal találkozunk. Ide tartozik Pável Luknyickij visszaemlékezéskötete is.

Luknyickij kapitány mint a TASZSZ szovjet hírügynökség haditudósítója vett részt a Magyarországért vívott felszabadító harcokban 1944 novemberében és 1945 áprilisa között. Mire hazánk földjére lépett, már sok száz kilométer és négy háborús év volt mögötte. Átélté és végigküzdötte a leningrádi blokádot és számos más sikeres csatát. Könyve a felszabadító harcok történészek által eddig még kevésbé ismert apró eseményeinek személyes élményeken keresztül történő bemutatása. A szerző által elbeszélt esetek középpontjában mindig az ember áll, ily módon a könyv a különböző emberekkel folytatott beszélgetések füzérének is tekinthető. E beszélgetésekből képet kapunk az 1944—1945-ös időszak Magyarországnak erkölcsi, politikai arculatáról, a korabeli viszonyokról. Megszólalnak a könyv lapjain szovjet tábornokok és tisztek, közkatonák, Budapest lakosai (a könyv jelentős része a budapesti harcok eseményeit tárgyalja), egy, a csodával határos módon megmenekült szovjet repülő katonája, aki több száz méter magasból

ejtőernyő nélkül szinte sértetlenül ért földet, hadifogoly magyar katonatisztek, akik közül nem egy a háború értelmetlenségét, kilátástalanságát felismerve, önként adta meg magát a szovjet csapatoknak.

Luknyickij sokat foglalkozik könyvében a szovjet hadsereg tagjainak és a magyar polgári lakosságnak a kapcsolataival, a kezdetben megnyilvánuló kölcsönös bizalmatlansággal éppúgy, mint a később kialakuló barátságokkal. Talán ezek azok a részek, amelyek a legérdekesebbek az egész munkában. A szerző többek között részletesen leírja találkozásait egy fiatal magyar értelmiségi nővel, akivel — a nő legnagyobb meglepetésére — francia nyelven folytatott beszélgetései során számos érdekes, igencsak meglepő információt kapott a magyar viszonyokról.

Luknyickij, aki Budapest ostromát szinte végig az első vonalban élte át, a szemtanú hitelességével és őszinteségével ad képet a harcok nehéz és rendkívül véres eseményeiről. A harcok eseményeit, apró, már-már a feledés homályába merült mozzanatait eleveníti fel, köztük számos hőstettnek is emléket állítva ezzel. Az egyik ilyen esetről így ír: „Amikor a harc a városközponthoz közeledett, a terep pályaudvar körzetében egy tüzérezred parancsnoka azt a feladatot tűzte az üteg elé, hogy a vasúti töltésen átkelve a másik oldalról nyújtson tüztámogatást a támadó gyalogságnak. A töltés széles volt, több sínpár haladt át rajta. Az egyetlen átjáró ezen a németek által megerősített töltésen egy alagút volt. De erre az alagútra az ellenség három géppuskája tüzelt, továbbá egy löveg, közvetlen irányzással. A feladat teljesíthetetlennek látszott. A szovjet katonák azonban nem ismernek teljesíthetetlen feladatot, s a fiatal ütegpáncsnok elhatározta, hogy

villámgyorsan át kell jutnia egy fogatolt löveggel az alagúton, elhallgattatva az ellenség tüzelőállásait. Olyan valakit keresett hát a hozzá beosztott emberek között, aki képes bármely pillanatban a halálba indulni. Nem kellett sokáig keresnie. Alighogy a parancsot kiadta, máris jelentkezett a löveg parancsnoka, Muravjov szakaszvezető, komszomolista.

Muravjov a lovakat vágára fogva olyan hirtelen és gyorsan ugratott át az alagúton, hogy az ellenség hiába lőtt rá, nem tudta eltalálni. A lövések hatósugarából kikerülve, Muravjov az ellenséges löveg mellé került, s mielőtt az ágyút a németek öfelé fordíthatták volna, kapásból tüzelve már az első lövésekkel megsemmisítette azt és a három ellenséges géppuskát. Muravjov tehát egy csapásra megszerezte az alagutat az üteg többi lövege számára. Ezek vágatában robotgattak át az alagúton, s tüzet nyitva a rajtaütéssel megzavart ellenségre, lehetővé tették, hogy a lövészeink villámgyors rohammal elfoglalják a töltést.

A szerző munkájában nem törekszik teljességre, nem kívánt történelmet írni.

Ezt maga is megjegyezte könyve előszavában: „E könyvvel nem tűztem magam elé azt a feladatot, hogy teljes és kimerítő leírást adjak a Magyarországon 1944–1945-ben lezajlott harci eseményekről. Csupán arról írok, amit akkoriban magam láttam vagy megtudtam, amit éreztem és amit gondoltam.” Elnézhetünk tehát neki néhány apró pontatlanságot, tévedést, amit — úgy vélem — a kötet szerkesztője valamilyen formában jelezhetett, korrigálhatott volna.

Ezek az apró tévedések, hibák a könyv értékét nem befolyásolják, Luknyickij a nagyközönség számára olvasmányos, a háborút emberközelből bemutató naplót írt, amely reális képet kíván adni a magyarországi, ezen belül a budapesti felszabadító harcok kevésbé ismert részleteiről, a front mögötti eseményekről. A könyv tartalmát, feldolgozási módját tekintve — számos korabeli felvétel illusztrálja a kötetet — elsősorban a fiatal olvasók körében tarthat számot érdeklődésre, feltehetőleg a kiadók is nekik szánták, ajánlották.

Szakály Sándor

ARNO BORST

DAS RITTERTUM IM MITTELALTER

Wege der Forschung, Band CCCIL.

(Wissenschaftliche Buchgemeinschaft, Darmstadt, 1976. 501. o.)

A középkori európai lovagság történetéről megfelelő korszerű monográfia mindeztig nem készült. Sokan e kötet szerkesztőjétől várták — a „Saeculum” c. folyóirat 1959. évfolyamában megjelent kiváló tanulmánya alapján —, hogy a hiányzó monográfiát meg fogja írni, de ez sajnos nem történt meg. A hiányzó monográfiát a jelen könyv természetesen nem pótolja, de kétségtelenül nagyon hasznos és érdekes *tanulmánygyűjtemény*.

A bevezetőben a szerkesztő jól áttekinthető kutatástörténeti összefoglalást közöl. A lovagság történetének kutatása a 17. században kezdődött, mikor a francia nemesség alulmaradt az abszolút monarchiával szemben, s saját múltjának feltárásában — és dicsőítésében — keresett kárpótlást. Az úttörő *Du Cange*, a nemesi származású jogász. Vele kezdődik a lovagság kutatóinak hosszú sora, kik

között még hosszú ideig érvényesül — a konkrét történettudományi kutatások mellett — a dicsőítés, az idealizálás igénye. A francia „idealista lovagi filológia” csúcsteljesítménye *L. Gautier* 1884-ben megjelent, szépen megírt, s még szebben illusztrált kötete, melyben a 12. század végi francia viszonyokból kiindulva — kizárólag irodalmi források alapján — egy vallásos és hazafias francia lovag „ideáltipikus” életrajzát írta meg. Reálisabb eredményekhez vezetett a 19. századi német jogtörténeti kutatás (*G. Waitz, H. Brunner*), majd a századfordulón a francia *P. Guilhaume* ma is használható munkája

1920 után a lovagság addig főként irodalom- és jogtörténeti kutatásának ad új lendületet és perspektívát a kiváló holland szellem-történész, *J. Huizinga*. Újabb s minden eddiginél termékenyebb korszakot indít *M. Bloch*, az Annales-iskola